

De veranderende rol van migranten vrijwilligersorganisaties

Verslag provinciale bijeenkomst 16 februari 2008

De veranderende rol van migranten vrijwilligersorganisaties

Verslag provinciale bijeenkomst 16 februari 2008

Colofon

Uitgave ©Palet, adviseurs diversiteit
maart 2008
Willemstraat 59, 5611 HC Eindhoven
tel. (040) 235 99 99
www.palet.nl
info@palet.nl

Verslag Eindredactie & foto's Marleen Wijnenga / Fatima Haissoun / Mohammed Souidi

Contactpersoon Willie Vissers
Juan Jonas
jjonas@palet.nl

Provincie Noord-Brabant

De activiteiten van Palet zijn mogelijk door subsidie van de Provincie Noord-Brabant.

Inhoud

	blz.
1. Opening	4
2. Welkomstwoord	6
3. Inleiding 'De rol van migrantenorganisaties in het integratiedebat'	7
4. Inleiding 'Wat kan de plaats van migrantenorganisaties zijn in de lokale driehoek van gemeente, algemene instellingen en (andere) vrijwilligersorganisaties?'	12
5. Toelichtende vragen	14
6. Workshop 'Visie op de veranderende samenleving / Samenwerken en netwerkvorming'	17
7. Workshop 'Financiële kansen voor vrijwilligersorganisaties'	19
8. Plenaire terugkoppeling vanuit de workshops	22
9. Afsluiting	23
Bijlagen:	
I.	aangepast programma
II.	werkwijze 'visie kwadrant'
III.	deelnemers vanuit de migrantenvrijwilligersorganisaties
IV.	sheets van de presentatie van het Oranje Fonds

1. Opening

door de heer Roel de Krijger, programmamanager van Palet, adviseurs diversiteit

De heer De Krijger heet alle aanwezigen van harte welkom op deze jaarlijkse provinciale bijeenkomst voor en met zelforganisaties.

Hij is acht jaar geleden afgestuurd aan de Universiteit van Nijmegen op 'de rol van zelforganisaties in relatie tot het lokale overheidsbeleid'. Hij heeft toen onder andere veldonderzoek gedaan naar de positie van lokale Arnhemse zelforganisaties binnen de lokale samenleving en de verhoudingen met de gemeente. Dat was zijn eerste échte contact met de multiculturele samenleving en vooral met de zelforganisaties. Daar heeft hij voor het eerst gezien met welke enorme inzet allochtone vrijwilligers zich inzetten voor hun achterban en daarmee bijdragen aan participatie en integratie.

Hoe richt de overheid zich door de jaren heen op etnische minderheden?

In de jaren zeventig was de aandacht van de overheid vooral gericht op de huisvesting van minderheden, de toenmalige gastarbeiders. Ondersteund door voornamelijk kerkelijke en welzijnsorganisaties. Begin jaren 80, toen bleek dat migranten zich blijvend in Nederland vestigden, kwam er meer structurele overheidssteun voor migranten zelf. Deze was erop gericht dat allochtonen vanuit en binnen hun eigen organisaties de krachten bundelden om langzaam maar zeker een plek te verwerven in de Nederlandse samenleving. Ondersteuning had dus vooral emancipatorische doelstellingen. In deze jaren organiseerden de migrantenorganisaties zich vooral rondom nationaliteit of zelfs religie. Met het toenemen van de subsidiemogelijkheden in de jaren 80 was te zien dat zelforganisaties zich meer en meer organiseerden rondom etniciteit. Dat betekende bijvoorbeeld dat er binnen de Marokkaanse en Turkse gemeenschap een veelheid aan organisaties ontstond die zich richtten op herkomstregio, religie of zelfs familiebanden. Tegelijkertijd was ook te zien dat er organisaties voor doelgroepen van ouderen, jongeren en vrouwen ontstonden. Activiteiten waren vooral gericht op ontmoeting en voorlichting. De overheid vond de instandhouding van deze clubs nog altijd van belang in het kader van emancipatie.

Echter, aanvang jaren 90 kalft het draagvlak voor deze vorm van ondersteuning aan zelforganisaties af. De aandacht voor integratiebeleid wordt meer gericht op het individu. Zelforganisaties moeten in de jaren 90 vooral bijdragen aan de overheidsdoelstellingen om de individuele integratie van allochtonen op het gebied van onderwijs en arbeid te bevorderen. Tegelijkertijd fungeren ze als vraagbaak voor ambtenaren, politici en instellingen die graag willen weten wat er in de diverse groeperingen speelt. In de tweede helft van de jaren 90 worden organisaties ook meer aangesproken op het leveren van bijdragen aan actief burgerschap en het bevorderen van interculturaliteit.

De laatste jaren staan de allochtone vrijwilligersorganisaties nog steeds onder politieke druk, daar waar het gaat om nut en noodzaak en dus financiële ondersteuning. Ze worden echter wel aangesproken op de bekende crisismomenten: Twin Towers en de moord op Van Gogh. Dan zijn overheden er als de kippen bij om de stem van dé allochtoon te horen. Tegelijkertijd zien we nieuwe vormen van zelforganisatie ontstaan: het gaat dan vaak om krachtige jonge allochtone vrijwilligers die initiatieven nemen rondom thema's als onderwijs, beeldvorming, werkgelegenheid, discriminatie. Zonder daarbij een stichting of vereniging op te richten. Zij zoeken eerder aansluiting binnen eigen vrijwilligersnetwerken of zelfs professionele organisaties als Palet (bijvoorbeeld mentoren- en promotieteams).

Vanaf de jaren 70 hebben we overheden de allochtone vrijwilligersorganisaties op verschillende manieren financieel zien waarderen. De jaren 70 vooral op huisvesting, de jaren 80 vooral op ontmoeting; organisaties kregen budgetten en hoefden daar zowel voor- als achteraf geen uitgebreide verantwoording over af te leggen. In de jaren 90 komt daar verandering in. Overheden financieren vooral projecten die aansluiten bij het eigen beleid; de aanvragen en de verantwoording zijn aan regels gebonden. In de eerste jaren na de eeuwwisseling heeft deze trend zich voortgezet. Het wordt voor allochtone vrijwilligersorganisaties steeds moeilijker om middelen van overheden te krijgen voor activiteiten en al helemaal voor "eigen" ruimtes.

De structurele ondersteuning van overheden aan migrantenzelforganisaties dreigt te verdwijnen. Dat verplicht ons om de vraag te stellen hoe allochtone vrijwilligersorganisaties hun plek kunnen behouden binnen de gegeven omstandigheden. Het vraagt om een heroriëntatie. Ooit zijn deze organisaties opgericht omdat ze een duidelijk doel dienden voortkomend uit een gemeenschappelijk gedragen visie en behoeften uit de doelgroep. Dat is de kracht van elke organisatie. Die kracht zal elke allochtone vrijwilligersorganisatie moeten benutten om zichzelf de vraag te stellen: hoe pas ik mij aan de veranderende samenleving aan? Hoe ga ik om met een overheid die tegenwoordig heel anders aankijkt tegen ons soort organisaties als pakweg 10, 15 jaar geleden? Wat zijn de grote vraagstukken van deze tijd? Hoe wil ik dat op- en aanpakken, en ook: hoe maak ik daarbij gebruik van mijn netwerken? Waar liggen financiële mogelijkheden om plannen uit te voeren?

Dames en heren, dat zijn de thema's waar we vanmiddag met elkaar over van gedachten wisselen. Niet om al definitieve antwoorden te geven, maar wel om een start te maken met en voor elkaar.

Vervolgens geeft de heer De Krijger een toelichting op het enigszins gewijzigde programma. Zie hiervoor de bijlage.

2. Welkomstwoord

door de heer Headly Binderhagel, voorzitter van Palet, adviseurs diversiteit

De heer Binderhagel vindt het een eer om de aanwezigen welkom te heten.

In het programma wordt een aantal indrukwekkende inleiders genoemd. Hij zit echter met een dubbel gevoel. Er is veel veranderd in de Nederlandse samenleving. Enerzijds heeft dit een positieve kant. Onze samenleving beschikt over zoveel deskundige culturen. Anderzijds spreekt hij zijn bezorgdheid uit, als het te goed gaat in de samenleving. Er komen veranderingen; er vindt een doorlichting plaats. Mensen zeggen dan: het gaat te goed. Alles is al bereikt. Het gevolg hiervan kan zijn dat voorzieningen wegvallen, omdat ze niet meer zo noodzakelijk zijn. Er worden geen maatregelen meer genomen omdat het te goed gaat in de samenleving. Dat mag niet gebeuren.

Palet is vanmiddag tijdens een bijeenkomst voor migrantenzelforganisaties vertegenwoordigd in het hart van onze provincie Noord-Brabant, namelijk in Tilburg. De heer Binderhagel wenst alle aanwezigen op deze bijeenkomst een vruchtbare discussie en een goede middag toe.

3. Inleiding 'De rol van migrantenorganisaties in het integratiedebat'

door mw. Anja van Heelsum,
onderzoeker bij het Instituut voor Migratie- en Etnische Studies

In verband met ziekte van mevrouw Van Heelsum wordt haar inleiding voorgedragen door de heer Jan van den Biggelaar, programmacoördinator Samenleven bij Palet. Onderstaande is een letterlijke weergave van de tekst.

Geachte dames en heren,

Waar ik me in de discussie over migrantenorganisaties aan stoort, is dat er volledig voorbij gegaan wordt aan het doel dat mensen zelf hebben wanneer ze een organisatie oprichten. Organisaties worden niet opgericht om het overheidsbeleid uit te voeren, maar zijn er voor hun achterban! Als een groep Turkse jongens het leuk vindt om samen te voetballen en zij een club oprichten, worden er onmiddellijk vragen gesteld als: 'Is dat wel goed voor de integratie?' 'Spreken ze dan alleen maar Turks?'

Waarom moeten Turken zich per se met integratie bezighouden als zij iets samen willen doen? Ze hebben toch gewoon het recht om een vereniging op te richten?

Een ander voorbeeld. Een groep oudere Marokkanen in Amsterdam organiseert informatieavonden over de Nederlandse ouderenzorg in het Tamazight: hoe werkt een bejaardenhuis en wat is mantelzorg? Tegenwoordig vraagt de gemeente zo'n organisatie alleen gemengde activiteiten met Nederlandse ouderen te organiseren, dat is namelijk beter voor de integratie. Als ze zich daar niet aan houden, krijgen ze geen subsidie of zaal. Uit dit voorbeeld blijkt ten eerste, dat iets leren over de Nederlandse samenleving blijkbaar niet onder integratie valt. In mijn visie is informatie verstrekken over het complexe Nederlandse verzorgingsstelsel in feite hulp bij inburgering. Ten tweede begrijpt men blijkbaar in het geheel niet waarom deze ouderen bij elkaar komen. Wanneer de bijeenkomst in het Nederlands gehouden wordt, zullen de oudere Marokkanen waarschijnlijk niet meer komen. De informatie over ouderenzorg bereikt hen niet meer. Daarmee is het tegenovergestelde bereikt van wat de bedoeling was, in ieder geval zeker geen integratie. Integratie is een tweezijdig proces, waarbij beide partijen zich aanpassen, niet alleen de immigranten.

Hoewel ik vind dat migrantenorganisaties zich niet per se met integratie hoeven bezig te houden en daar ook lang niet altijd voor zijn opgericht, wil ik over dat onderwerp wel iets zeggen. De titel van het essay van Rinus Penninx en mijzelf dat in het verlengde van dit onderzoek is geschreven was *'Bondgenoot of Spelbreker'*.

Zijn migrantenorganisaties een bondgenoot van de overheid in het proces van integratie van migranten of juist een spelbreker? Deze vraag komt meer uit de invalshoek van de overheid dan vanuit de organisaties zelf en is direct gekoppeld aan de kwestie van subsidiëring.

Ik zal de gemeentelijke overheid als voorbeeld gebruiken. In de recente maatschappelijke discussie werd gemakkelijk en zonder veel kennis van zaken aangenomen dat migrantenorganisaties een soort fort zijn, waar migranten zich kunnen terug trekken, waardoor zij niet zouden integreren. Daaraan gekoppeld wordt de conclusie getrokken dat organisaties geen subsidie moeten krijgen, tenzij zij autochtonen en allochtonen bij elkaar brengen. Subsidies aan migrantenorganisaties zijn in veel gemeenten in Nederland tegenwoordig afhankelijk van hun 'integratieactiviteiten'.

De aanname dat migrantenorganisaties op zichzelf niet bijdragen aan integratie is op weinig kennis van zaken gebaseerd, zowel wat betreft de functie van het maatschappelijk middenveld in het algemeen, als wat betreft het functioneren van het specifieke allochtone maatschappelijk middenveld. Om

de vraag over de bijdrage van organisaties aan integratie te kunnen beantwoorden, is meer kennis nodig over die organisaties zelf, de kansenstructuur die de Nederlandse samenleving biedt, en over de interactie daartussen. Mijn onderzoek ging over het functioneren van de organisaties en hun interactie met de kansenstructuur.

Ik ben ingegaan op twee vragen:

1. Hoeveel en wat voor migrantenorganisaties zijn er en hoe ontwikkelden aantal en soort zich in de loop der jaren?
2. Hoe functioneren de verschillende soorten migrantenorganisaties?

Ik gebruik een brede definitie van migrantenorganisatie: wat mij betreft vallen daar religieuze, politieke, sport- en sociaal-culturele verenigingen onder, maar ook vrouwenorganisaties, jongerenorganisaties en islamitische en hindoescholen. Ze zijn door migranten opgericht en hebben migranten als doelgroep.

Ik zal nu een aantal hoofdpunten uit het onderzoek behandelen en daarna terugkomen op de vraag: *bondgenoot of spelbreker?*

Ad 1: Op de vraag hoeveel en wat voor soorten migrantenorganisaties er zijn en hoe aantal en soort zich in de loop der jaren ontwikkelen, zal ik hier niet al te ver ingaan, vanwege de tijd. Ik volsta met de opmerking dat bepaalde etnische groepen relatief veel organisaties per inwoner hebben, zoals de Molukkers en anderen relatief weinig, zoals Afghanen.

Ook verschilt het soort organisatie per etnische groep. Bij Turken, Marokkanen, Surinamers, Ethiopiërs en Congolezen is de meest voorkomende soort organisatie van religieuze aard; terwijl bij Molukkers, Somaliërs en Bosniërs de ontwikkelingshulporganisatie het meest voorkomende type is.

Wanneer we met een historische invalshoek naar het aantal organisaties van immigrantengroepen kijken, zijn er drie fasen waarneembaar, namelijk de fase van de eerste immigranten, de fase van de stabilisatie van een migrantengemeenschap en de fase waarin volgende generaties minder behoefte krijgen aan specifieke organisaties.

Speciale omstandigheden kunnen zorgen dat deze algemene lijn niet opgaat. Zo kan een ramp of ongeregeligheden in het herkomstland plotsklaps zorgen voor een opleving in de organisatiewereld. Dit zagen we bij Molukkers, die na 1999 weer nieuwe organisaties oprichtten, omdat hulpverlening urgent geboden was.

Ad 2: Dan wil ik iets vertellen over het functioneren van organisaties.

Organisaties ontstaan omdat een groep mensen samen iets wil bereiken wat individuen alleen niet kunnen bereiken: samen bidden, samen sporten of samen vechten voor een betere positie. Om de vrijwilligers te mobiliseren is deze legitimiteit in eigen kring van groot belang. Wanneer doelstellingen of activiteiten te veel worden aangepast aan wensen van buitenaf, kan een organisatie haar achterban verliezen. Het eerder genoemde voorbeeld van de Turkse ouderenvereniging laat zien, dat een organisatie die haar eigen doelstellingen opzij schuift vanwege wensen van buitenaf, uiteindelijk haar achterban verliest en ten onder gaat. Een organisatie moet zich altijd afvragen of de wensen van buitenaf wel passen bij de eigen doelstelling.

Het functioneren van organisaties is ook op financieel gebied onderzocht.

Het is een veel voorkomende misvatting dat migrantenorganisaties overwegend afhankelijk zijn van de overheid. Bij de overigens beperkte groep organisaties in dit onderzoek kreeg slechts de helft een vorm van subsidie.

Er is onderscheid te maken tussen drie typen organisaties, wanneer we naar het financieel functioneren kijken:

1. Ten eerste zijn er de onafhankelijke organisaties. Het gaat enerzijds om organisaties met een rijke achterban of gesteund vanuit het land van herkomst. Een hindoemandir in mijn onderzoek kan bijvoorbeeld door een giftensysteem zelf de hypotheek van de nieuwbouw betalen. Ook de Japanse

school in Amsterdam heeft voldoende middelen om grond te kopen en een goed geoutilleerd complex op te zetten, mede door de band met het bedrijfsleven.

Financieel onafhankelijke organisaties kunnen ook een heel arme achterban hebben en noodgedwongen in huiskamers en garages functioneren. Dit komt vooral voor bij nieuwe groepen en vluchtelingen, zoals de Somaliërs in mijn onderzoek. De Somalische vereniging Gorinchem opereert onafhankelijk, maar kan nauwelijks de geplande activiteiten uitvoeren, omdat huiskamers te klein zijn voor bijeenkomsten met 40 mensen.

2. Ten tweede zijn er migrantenorganisaties die ten dele afhankelijk zijn van een subsidie en meestal ook een deel van de kosten zelf opbrengen. Dit zijn de organisaties die het meest in de aandacht komen en waar veel discussie over gaat. Een aantal organisaties heeft een gevestigde positie ontwikkeld - vooral in de steden - omdat hun gebouw een bekend ontmoetingspunt is geworden. In andere gevallen gaat het om kleine bedragen, voor specifieke activiteiten.

3. Ten derde zijn er organisaties die zijn opgenomen in het welzijnswerk. Er zijn diverse Surinaamse organisaties die op deze manier functioneren. In het boek beschrijf ik de OMVA, Organisatie voor Marokkaanse Vrouwen in Amsterdam. Deze organisatie bestaat niet langer uit vrijwilligers, maar uit betaalde krachten en is onderdeel geworden van het welzijnswerk in Stadsdeel Oost. De welzijnsinstelling heeft de OMVA opgenomen, omdat zij Marokkaanse vrouwen zelf onvoldoende bereikte. Er is nog steeds een bestuur dat tracht beleidslijnen uit te zetten, maar compromissen zijn daarbij steeds nodig.

Eigenlijk heb ik al een aantal functies van organisaties genoemd, die van belang kunnen zijn voor de integratie. Het gaat om zowel bestuur als leden en achterban. Voorlichting en informatieverschaffing over het complexe Nederlandse systeem zijn vooral bij nieuwkomers broodnodig. Organisaties van nieuwe groepen bieden veel steun bij het inburgeringsproces: ze verspreiden informatie over allerlei aspecten van de Nederlandse samenleving en wat ook van groot belang is: ze helpen nieuwkomers om zich thuis te voelen en thuis te raken in het nieuwe land. In een interview met de vertegenwoordigster van Somalische vrouwen Eindhoven bleek dat het aantal mensen dat met een persoonlijk probleem eerst aanklopt bij de voorzitter van de vereniging enorm is. Een moeder met een druk kind werd zo met een behandelaar voor ADHD-ers in contact gebracht. Een vrouw die een nicht met psychiatrische problemen in huis had, kwam zo bij de juiste instelling terecht. De voorzitter had namelijk een groter netwerk, sprak beter Nederlands en had door haar baan meer mogelijkheden om aan relevante informatie te komen.

Een tweede functie van organisaties wordt wel civic education genoemd. Leden die activiteiten opzetten, leren burgerschapsvaardigheden, die ook elders te gebruiken zijn. Bestuursleden leren een vergadering voor te zitten, de financiën te beheren, contact te onderhouden met gebouwbeheer, en een groep vrijwilligers aan te sturen. Bij een kinderactiviteit worden vrouwen ingeschakeld, die zich voor een groep van 20 kinderen geplaatst zien. Bij taalles oefent een vrijwilliger in het lesgeven. Ook al gaat het om zogenaamde 'interne' activiteiten, waarbij alleen mensen uit de eigen kring betrokken zijn, vrijwilligers leren hier veel van. Tot frustratie van goed functionerende organisaties komt het dan ook regelmatig voor dat het kader van migrantenorganisaties in dienst treedt bij welzijnsinstellingen en gemeenten.

Een organisatie is een netwerk van contacten, niet alleen onderlinge contacten in de eigen gemeenschap, maar ook met andere etnische groepen, instanties, overheidsdiensten, en bijvoorbeeld onderzoekers (!) Een organisatie is een aanspreekpunt, dat makkelijker te vinden is dan individuen en waarmee contacten meestal makkelijker te leggen zijn. In mijn meest recente onderzoek onder Soedanezen en Nigerianen had ik het geluk dat er actieve organisaties bestonden. Contacten leggen en een bijeenkomst organiseren was dankzij hen geen probleem. Het was een stuk moeilijker geweest om in contact te komen met ongeorganiseerde Soedanezen en Nigerianen.

Tenslotte wil ik er op wijzen dat het feit dat een groep mensen zich organiseert, op zichzelf een vorm van integratie is. Dat is namelijk integratie op groepsniveau in het Nederlandse maatschappelijke middenveld. Wat is integratie immers anders dan zich een gelijkwaardige plaats verwerven in de samenleving zodat daarmee overlegd en geïnteracteed kan worden?

Eerder stelde ik de vraag: Zijn migrantenorganisaties een bondgenoot of een spelbreker in het proces van integratie? Zoals ik heb duidelijk gemaakt dient integratie breed te worden opgevat. Niet alleen het organiseren van bijeenkomsten voor de eigen groep met Nederlanders samen is integratie, maar ook het onderling uitwisselen van informatie over de Nederlandse welzijnsstaat. Al deze aspecten van het functioneren van organisaties wijzen in de richting dat organisaties een potentiële bondgenoot zijn. Nu zijn er natuurlijk mensen die daar tegen inbrengen: ja, maar, er blijken toch ook clubs die gelieerd zijn, die fundamentalistisch zijn of extremistisch

Ik wil uitdrukkelijk stellen, dat organisaties die buiten wettelijke kaders treden op passende wijze horen te worden aangepakt. Dat zou ook gelden voor frauderende bedrijven. Daar ga je echter niet bij voorbaat van uit. Hoe kan een gemeente zichzelf beschermen tegen foutwillende organisaties? Men kan een democratische structuur eisen, een voor buitenstaanders transparant beleid en organisatiestructuur, publieke verantwoordingsplicht van bestede overheidsmiddelen en vrijwillig lidmaatschap zonder persoonlijk of sociale schade voor uittredende leden. Of een organisatie aan deze kenmerken voldoet, kan men echter alleen vaststellen, als er voldoende contact is tussen gemeente en organisaties. Wanneer er geen contact is, is het ook niet mogelijk om te beoordelen met wat voor gezelschap men van doen heeft. Contacten verbreken en organisaties voor zichzelf laten zorgen, vermindert de mogelijkheden om kennis uit te wisselen. Dit kan er toe leiden dat zij verdwijnen, of dat zij radicaliseren, wat geen van beide goed is voor de integratie. Regelmatig hoor ik dat ambtenaren binnen plaatselijke overheidsinstellingen de organisaties moeilijk kunnen plaatsen. Kennis in huis halen is dan gewenst. Een Turkse ambtenaar kan vaak veel beter beoordelen met wat voor soort Turkse organisaties hij of zij te maken heeft. Het voorbeeld van stadsdeel Oost in Amsterdam laat zien hoe belangrijk het is om allochtone collega's in de organisatie op te nemen.

Dan tot slot nog enkele opmerkingen over wat we in de toekomst kunnen verwachten.

Ten eerste zullen migrantenorganisaties altijd blijven bestaan. Wat betreft de aantallen organisaties kunnen we met behoorlijke zekerheid stellen dat er een toename zal zijn van de 'kleine groepen', zoals Ghanezen, Nigerianen en vluchtelingen. Ook al zeggen Somaliërs en Soedanezen Nederland massaal vaarwel, zodra zij hun staatsburgerschap krijgen in het voordeel van Groot-Brittannië, toch verwacht ik dat er een kern van Somalische organisaties over zal blijven. Marokkaanse en Turkse organisaties zijn nog niet over hun piek heen. Een toename van Surinaamse organisaties ligt gezien de fase waarin deze groep zich bevindt niet voor de hand, ook al kunnen er altijd omstandigheden ontstaan waardoor zij ineens weer nodig zijn. Een conclusie van dit onderzoek is dat organisaties van nieuwe migrantengroepen en vluchtelingen het de laatste jaren veel moeilijker hebben in het vinden van ondersteuning en zalen dan de grote gevestigde groepen, die in een gunstiger klimaat rechten verworven hebben. Terwijl juist de nieuwe groepen in hoge mate het inburgeringsproces ondersteunen.

Het functioneren van organisaties in de toekomst hangt onder meer samen met de economische draagkracht van de achterban en het overheidsbeleid. Wanneer de overheid zich terugtrekt, zullen sterke organisaties en degenen met externe financiers over blijven. In dat scenario met minimale contacten zijn de mogelijkheden om informatie uit te wisselen ook minimaal. Bij het andere extreme scenario, wanneer de overheid besluit migrantenorganisaties op te nemen binnen het welzijnswerk, bestaat het gevaar dat organisaties hun eigen doelstellingen opgeven en hun achterban kwijtraken. De tussenoplossing, waarbij gemeenten organisaties zoveel mogelijk zien als bondgenoten, ligt daarmee het meest voor de hand. Ik ben daarmee terug bij de vraag waarmee ik startte en wil nog benadrukken

dat deze bondgenoten hun eigen beslissingsbevoegdheid hebben en met respect horen te worden behandeld.

Bedankt voor uw aandacht.

4. Inleiding 'Wat kan de plaats van migrantenorganisaties zijn in de lokale driehoek van gemeente, algemene instellingen en (andere) vrijwilligersorganisaties?

door de heer Gijs Bax, gemeente Tilburg

De heer Bax is geboren in de Bisschoppenbuurt in Tilburg. Hij heeft een aantal jaren buiten Tilburg gewerkt, maar is vanaf 2006 programmamanager integratie, participatie en diversiteitbeleid bij de gemeente. Hij ontdekte bij terugkomst in Tilburg hoeveel kleur de stad inmiddels had gekregen. In 2005 heeft de gemeente de nota 'Allemaal Tilburgers' aangenomen. Zijn eerste opmerking toen hij de nota zag, was: Wat een compromis, hoe kunnen we dit allemaal waarmaken?

De gemeente beraadt zich al een aantal jaren op de rol van de zelforganisaties. En dan meer specifiek op de grotere organisaties, die hebben namelijk een andere positie dan de vele, kleinere, die meer recent zijn opgericht. In totaal gaat het om 146 nationaliteiten.

Tilburg kent een vijftal grote migrantenorganisaties van Surinamers, Antillianen, Turken, Marokkanen en Molukkers. Alle vijf hebben een eigen gebouw, met beheer en ondersteuning. Alle vijf worden in de nota anders gewaardeerd. Organisaties van de eerste generatie worden in de nota positief gewaardeerd, maar niet van harte.

Tot 2000 gingen we anders met zelforganisaties om dan daarna. We hadden de migranten die al geruime tijd in Nederland woonden en die de weg naar de instanties wel wisten te vinden. Tilburg noemt die de 'polderallochtonen' (naar het Nederlandse poldermodel). Op het moment dat de nota 'Allemaal Tilburgers' verscheen was er al een verwijdering gaande tussen het politieke middenveld en het polderdenken over migrantenorganisaties.

In 2006 kraakte de samenleving in zijn voegen. Er was weinig rust in de Nederlandse samenleving. We hadden de moord op Van Gogh gehad en het beleid van minister Verdonk.

De samenleving is nu veelkleuriger geworden. De groep migranten is nu niet een blok waartegen je iets kunt roepen en tegen wie je kunt zeggen, het komt wel goed.

Zelforganisaties zijn voorheen weggezet als bondgenoten, terwijl ze nu meer gezien worden als spelbrekers. Veel nieuwe mensen organiseren zich en er is een keur aan nieuwe initiatieven. Als je die afzet tegen de middelen die beschikbaar worden gesteld, dan klopt er iets niet. De grote clubs in Tilburg krijgen samen vier ton aan middelen. Voor de overige clubs is 40.000 euro beschikbaar. Dit is een scheve verhouding.

De grote zelforganisaties zoeken zelf naar een invulling van hun nieuwe rol, bijvoorbeeld door het geven van schoolloopbaanbegeleiding of huiswerkbegeleiding, etc.

Maar is de achterban hiermee op die manier wel gediend? Het dient vooral de eigen groep en heeft niet zoveel meerwaarde voor de integratie. Het enige dat ze namelijk te bieden hebben is hun etniciteit, en niet zozeer de deskundigheid die nodig is om dergelijke activiteiten op te zetten.

De gemeente Tilburg wil nieuwe mensen aan zet, mensen mee laten doen, in hun eigen kracht zetten: empowerment. Hierdoor ontstaat een bredere schakering aan draagvlak.

Grotere groepen om de tafel krijgen, bij verschillende momenten. Hier zijn dus niet per se meer grote gebouwen in de stad voor nodig.

De heer Bax voorspelt dat de druk op zelforganisaties alleen maar groter zal worden. De gemeente zal meer gaan stimuleren dat kwetsbare groepen hun weg naar de reguliere instellingen weten te vinden. In 2010 zal deze discussie wel weer losbarsten: de middelen bij het diversiteitsbeleid houden en niet

aan de gebouwen besteden. Die discussie moet, los van de kleur van de het college, offensief gevoerd worden.

Activiteiten als de T-Parade zullen de komende jaren meer succes gaan boeken dan activiteiten als gebouw, schoolloopbaanbegeleiding e.d.

De heer Bax voorziet dat er in de komende jaren in het politieke debat beslissingen genomen worden die zelforganisaties minder afhankelijk maken. Het lijkt hem goed als zelforganisaties nu al gaan nadenken over toeleiding naar de reguliere instellingen en gebruik maken van multifunctionele gebouwen zoals buurtcentra. Dat past beter in het huidige denken over integratie en participatie. Want zo bouw je een samenleving op.

Dus als je na wilt denken over je toekomst als zelforganisatie, liggen daar de grote kansen. Verdiep je daarin en stel je proactief op.

5. Toelichtende vragen van de deelnemers aan de inleiders

I. Vragen naar aanleiding van de inleiding van mevrouw Van Heelsum

(beantwoord door Jan van den Biggelaar)

Deelt u de mening dat de derde generatie allochtonen minder behoefte heeft aan migrantenzelforganisaties?

De eerste en tweede generatie allochtonen heeft niet zoveel bereik onder jongeren. Wel zie je dat jongeren zich organiseren op het gebied van bijvoorbeeld sport.

Naarmate mensen meer opgaan in de samenleving, zie je dat ze er minder behoefte aan hebben om zich te organiseren in eigen kring. De derde generatie heeft behoefte aan een andere vorm van organiseren, vaak minder traditioneel. Ze zoeken elkaar wel vaak, buiten het onderwijs, op. Zoals mevrouw Van Heelsum in haar inleiding zegt: er is het recht op organisatie, maar dat betekent niet automatisch ook het recht op subsidie.

Is het een goede zaak dat de overheid vooral gericht is op integratie met het overboord zetten van de eigen identiteit?

Het beleid van de Nederlandse overheid is gericht op integratie in de samenleving, van het individu, waarbij de eigen identiteit moet worden opgeheven. Dit in tegenstelling tot de Verenigde Staten, waarbij er veel meer wordt uitgegaan van het behoud van de eigen identiteit. En toch voelen migranten zich daar veel meer Amerikaan. Het behoud van de eigen 'apartheid' doet blijkbaar geen afbreuk aan het wij-gevoel van Amerikanen.

Hieruit blijkt dat de manier van integreren zoals de Nederlandse overheid dat voorstaat, niet goed werkt. Het opgeven van de eigen identiteit heeft tot gevolg dat er meer allochtonen belanden in psychiatrische instellingen en gevangenissen.

Daarentegen is er onder de derde generatie allochtonen een enorme *power*. Dit uit zich in de vorming van onder meer promotieteams, ouderplatforms, mentorenteams. Palet ondersteunt deze vormen van organiseren van harte.

II. Vragen naar aanleiding van de inleiding van de heer Bax

Het minderhedenbeleid gaat tegenwoordig vooral uit van en over de islam. Waarom kunnen we niet discussiëren met de pen in plaats van met wapens? We moeten zelforganisaties aanmoedigen om meer dialoog te voeren. Er wordt te weinig georganiseerd om met elkaar in dialoog te gaan.

De gemeente Tilburg doet hier veel aan en ondersteunt bijvoorbeeld de promotieteams van het ROC. Daarnaast worden er debatten gehouden onder leiding van Prem Radhakishun. De Universiteit van Tilburg heeft de allochtone studentenvereniging Menara, waarin moslims van verschillende nationaliteiten zijn verenigd. Zelfs met de strenge imam in Tilburg is goed te praten. Tilburg probeert dus op allerlei manieren om de dialoog te bevorderen en rust mensen toe om dat te doen.

De maatschappij schiet niets op met mooie praatjes bij bijeenkomsten. Het nieuws wordt erg beïnvloed door de islam. Het debat gaat ook meestal over de islam. Dat gaat ten koste van andere zelforganisaties.

De zelforganisaties kunnen hierin een rol vervullen. Welke rol is voor de zelforganisaties nog niet precies duidelijk. Je zou bijvoorbeeld de aandacht naar je toe kunnen trekken. Een vertegenwoordiger van Islam en Dialoog stelt dat ook deze organisatie hier niet altijd een positieve wending aan kan geven. Juist moeten alle moslimorganisaties samenwerken om dit negativisme tegen te gaan.

De gemeente Tilburg ondervindt nogal wat hinder van Antilliaanse en Marokkaanse jongeren. Dat maakt het werk moeilijk. Integreren met behoud van eigen identiteit is belangrijk. Je hebt als nieuwe Nederlander ook tijd nodig om te wennen aan je nieuwe land. Hierbij werkt het elkaar opzoeken posi-

tief. Maar wat je hebt opgebouwd, kan door een incident ook weer worden afgebroken. Dat is jammer. Het islamdebat (landelijk, vanuit de politiek) slaat soms op plekken de plank volledig mis. Dit hebben we niet in de hand.

We horen in het algemeen mooie verhalen vanuit de gemeenten. Maar wat kunnen zelforganisaties doen om participatie te bevorderen, als aan de andere kant juist gemeenten de zelforganisaties boycotten? We moeten iedere cent verantwoorden. We hebben geen toegang tot de media en geen toegang tot subsidie.

De gemeente Tilburg heeft het systeem van subsidieverstrekking veranderd in een waarderingssubsidie. Zo wordt het voor zelforganisaties makkelijker. Met enige regelmaat is er vanuit de gemeente contact met zelforganisaties over centrale thema's uit de multiculturele samenleving. Je hebt elkaar ook hard nodig.

Wat doet de gemeente Tilburg voor Oost-Europeanen die zich in Nederland vestigen?

Op dit moment niet veel. Het advies aan deze groep is om zich te organiseren.

Welk instrument gebruikt de gemeente Tilburg voor het meten van de kwaliteit van de huiswerkbegeleiding?

Voor huiswerkbegeleiding zijn al bestaande voorzieningen. De gemeente vindt etniciteit van de organisatie die huiswerkbegeleiding geeft geen garantie voor kwaliteit.

Turkse ouders zijn soms zelf niet sterk in de begeleiding van hun kinderen bij het huiswerk. De Turkse organisatie probeert dit te verbeteren door het geven van huiswerkbegeleiding. Het verzoek aan de gemeente om dit mee te laten spelen bij de beoordeling.

De gemeente Tilburg is van mening dat we geen nieuwe zaken in het leven moeten gaan roepen als er bestaande goede voorzieningen zijn vanuit de algemene instellingen. Wel is het zaak om ervoor te zorgen dat deze algemene instellingen een intercultureel beleid voeren.

De gemeente Bergen op Zoom heeft een migrantenplatform, waarin verschillende zelforganisaties vertegenwoordigd zijn. Er wordt over allerlei zaken gediscussieerd en er worden gezamenlijke activiteiten ondernomen. Heeft de gemeente Tilburg een dergelijk platform?

De gemeente Tilburg kent een dergelijk platform niet, maar heeft andere werkwijzen. Tilburg wil de mensen zelf de mogelijkheid bieden zich te organiseren. Wel is er op stedelijk niveau een interreligieus beraad, waarin groepen met verschillende religies vertegenwoordigd zijn. Dit beraad komt twee keer per jaar bijeen.

De heer Binderhagel (voorzitter Palet) heeft drie opmerkingen voor de zelforganisaties om mee te nemen:

- Integratie verloopt in Nederland naar het kader van het autochtone denken. Uniformiteit speelt hierin een belangrijke rol. Uit de toon vallen mag niet.
 - We moeten als migranten ook de hand in eigen boezem steken. Migrantorganisaties moeten ervoor zorgen dat ze duurzaam aan de top aanwezig zijn. Daardoor ontstaat er een meerwaarde voor de samenleving.
 - Er zal niets veranderen wanneer de migranten er niet naar streven om ook de economische *tools* in handen te krijgen. Ook moeten ze meer de media gaan vormen en beïnvloeden.
- Dus: eigenaar zijn van machtsbronnen in het eigen land.

6. Workshop 'Visie op de veranderende samenleving / Samenwerken en netwerkvorming'

verzorgd door mw. Canan Yenice-Birik (Palet) en mw. Fadma Ikhmech (Palet)

Met behulp van het visie kwadrant worden de ideeën en verwachtingen van de deelnemers in beeld gebracht.

Is de rol van zelforganisaties veranderd?

Reacties:

- Eerst vooral ontmoeting, nu meer invloed op beleid krijgen.
- Gemeente is spelbreker, vindt ons lastig. We zijn mondiger geworden en beter georganiseerd.
- Zelforganisaties hebben een maatschappelijke verantwoordelijkheid
- De nadruk op integratie is een verarming, andere activiteiten zijn ook belangrijk
- De rol is zakelijker en smaller.
- De achterban gaat ook andere eisen stellen aan de organisatie.
- De organisatie is zelf ook toe aan verandering.
- Subsidie wordt ook gebruikt om je koest te houden.
- Een actieve rol van de zelforganisaties wordt als bedreiging gezien voor de gemeente.
- Veel "gepamperde" organisaties moeten zelf de negatieve geluiden tegengaan.
- Taalachterstand 1ste generatie.

Wat zijn positieve elementen?

- Er is meer samenwerking.
- 2^e generatie spreekt de taal beter, daardoor is communicatie makkelijker.
- Interne organisatie en doorgeven naar de samenleving.
- Spelbreker en bondgenoot en toch diversiteit niet uit het oog verliezen.
- Heroriënteren op je rol.
- Participeren in besluitvorming.
- Niet generaliseren, maar individueel bekijken.
- In deze samenleving zelf proactief zijn.
- Je creativiteit en deskundigheid aanspreken om minder afhankelijk te zijn van financiers.
- Meer diversiteit in de besluitvorming.
- Doel/eindresultaat wordt door zelforganisatie bepaald.
- Hoe, hoelang en resultaat (meetbaar maken).

Negatieve elementen zijn:

- Geen gelijkwaardigheid en respect voor de zelforganisaties van de gemeente en de instellingen.
- Weinig ondersteuning van professionals.
- Beperving subsidieregeling, geen transparantie.
- Weinig informatie naar zelforganisaties.
- Schijnoplossing, zowel zelforganisatie als gemeentes.
- Zelfreflectie en weinig zelfverantwoordelijkheid.
- Samenwerking: regie in eigen handen houden.
- Werkwijze gemeente/politiek vaak niet objectief. De individuele ideologie bepaalt of je mee mag doen.
- Binnen de groep geen toenadering van anderen.

Belemmeringen en knelpunten:

- Er is weinig aanwas van kader.
- Weinig know-how.

- Beperking van middelen.
- Spagaat bij wensen achterban en verwachtingen overheid.
- Miscommunicatie.
- Je wordt geraadpleegd als er al besluiten genomen zijn.

Wat is de gewenste rol?

- Een gelijkwaardig partner zijn.
- Meer dialoog met de gemeente.

Wat is nodig?

Bij de uitvoering is hulp nodig van organisaties, instellingen en gemeente.

Als we alle subsidies afschaffen, moeten we de rol van de zelforganisatie herdefiniëren.

Overige opmerkingen:

- deskundigheidsbevordering.
- meer zelfvertrouwen.
- een overheid die meer bondgenoot dan spelbreker is.
- andere financiers dan gemeente.
- partners om mee samen te werken.

Wat kun je als zelforganisatie doen?

Netwerken, zorgen voor herkenbaarheid en bekendheid.

Pro-actief zijn.

Niet in de slachtofferrol zitten, maar de noodzaak als organisatie meer laten merken/voelen.

7. Workshop 'Financiële kansen voor vrijwilligersorganisaties' **verzorgd door de heer Freek Mekking (Oranje Fonds)**

Kennismakingsronde

Het Oranje Fonds is één van de grootste fondsen in Nederland en telt 35 medewerkers.

Het Oranje Fonds treedt steeds meer naar buiten en blijft openstaan voor nieuwe ontwikkelingen in de samenleving.

Er wordt een onderscheid in fondsen gemaakt naar werkgebied, bijvoorbeeld sociaal, natuur en milieu, sport, cultuur, buitenland, etc.).

Verschillende werkwijzen van het Oranje Fonds:

Passief: het initiatief ligt bij de aanvrager.

Actief: programma zelf ontwikkelen en projecten erbij zoeken.

De werkwijze wordt in de toekomst meer actief dan passief. (Momenteel is het 50% - 50%, maar het gaat naar ongeveer 25% - 75%).

Fondsen en financiering

Fondsen zijn particuliere organisaties en hebben particuliere eigenaren. Ze dienen daarom verantwoording af te leggen aan leden en geldgevers.

Je dient als aanvrager te zoeken naar aansluiting tussen eigen projecten en gerelateerde fondsen. Vervolgens dien je een goede projectbeschrijving op te stellen. Let hierbij op de gestelde eisen voor het indienen van een aanvraag.

Werkterrein van het Oranje Fonds

Het Oranje Fonds werkt voor het hele Koninkrijk, incl. Nederlandse Antillen en Aruba.

De doelstelling is het versterken van de sociale cohesie. Het Oranje Fonds wil dat er onderlinge verbanden ontstaan tussen verschillende bevolkingsgroepen, door veelvuldige contacten met elkaar, die niet automatisch ontstaan.

Voor eenmalige bijeenkomsten wordt niet gauw financiering verstrekt.

Het Oranje Fonds werkt sinds februari aan de hand van drie thema's:

- Actief burgerschap (bv. stimuleringsprojecten).
- Diversiteit (in brede zin, inclusief integratie, emancipatie minderheden, taalmoeders).
- Samenhang in de buurt (bv. buurtinitiatieven, sociale infrastructuur, community arts).

Het Oranje Fonds heeft een budget van ruim 22 miljoen per jaar.

Het aandragen van middelen

De aanvrager dient rechtspersoon te zijn.

Het Oranje Fonds is een voorstander van samenwerking. Er wordt gevraagd om op lokaal niveau de krachten te bundelen, indien mogelijk ook met de gemeenten.

Wie kan een aanvraag doen?

- Maatschappelijke organisaties
- Participatie initiatief: verenigingen en stichtingen
- Kleinschalig particulier initiatief: bv. een groepje burgers

Rol van het Oranje Fonds

- Aanjaagfunctie (dat dingen gebeuren),
- Nieuwe initiatieven mogelijk maken,
- Bestaande initiatieven op een hoger plan brengen,
- Als financier van
 - o Ontwikkelingskosten (bv. mentoren)

- Organisatiekosten (bv. nieuwe medewerker aannemen)
- Investeringskosten (bv. nieuwe werkplek)
- Activiteitskosten (bv. samen iets doen om de hele groep samen te smeden),

Het doel moet zijn: mensen/groepen bij elkaar krijgen die anders niet komen/ zichtbaar zijn.

Wat doet het Oranje Fonds niet?

- Vaste exploitatiekosten.
- Projecten in uitvoering.
- Vervanging van investering.
- Bij professionele organisaties: de kosten van bedrijfsvoering.

Vereisten voor een goede aanvraag

1. De aanvrager

Maak een goede beschrijving van de organisatie (bestuur, medewerkers, vrijwilligers, doelstelling.)

Is het een professionele organisatie (WMO-subsidie gemeente)?

Wordt er samengewerkt met andere locaties?

Ervaring met fondsenwerving ja/nee, wel/niet goed gegaan.

2. Het project

Maak een goede projectbeschrijving (doelen, acties, noodzakelijk/ behoefte, doelgroep en participatie, plaats en tijd, duurzaam, effectief/ inbedding). De benodigde bijlagen meesturen.

Planning van begin tot eind, tussenrapportages, is het eenmalig/langdurig, loopt het project langer door, inbedding, contact met gemeente en sponsors.

3. Doelgroep

Jongeren, ouderen? Hebben ze inspraak?

4. Omgevingsfactoren

Onderzoeken of er soortgelijke initiatieven bestaan.

Houd rekening met risicofactoren, wet en regelgeving, haalbaarheid, draagvlak (kan het, is het lezaam).

Doet de gemeente er al wat mee (WMO)?

Is het realistisch, is er maatschappelijke behoefte, aantallen?

(goed onderbouwd, bv. draagvlak via enquête)?

5. Financiën

Maak een realistische begroting (doe onderzoek, vraag offertes aan, vergelijk met andere organisaties).

De werkelijke kosten mogen niet hoger zijn dan in de begroting staat beschreven.

Is er een financiële noodzaak, heb je zelf genoeg middelen?

Realistisch dekkingsplan, fondsen opvoeren, eigen bijdragen, bijdrage deelnemers.

Hoogte bijdrage Oranje Fonds in het plan verwerken.

Financiering op lange termijn, blijft het project bestaan, kan het op eigen voeten doorgaan straks.

Zelffinanciering door middel van inzet vrijwilligers, uren (kapitaliseren van ureninzet- realistisch), subsidies overheid (lokaal, provinciaal, landelijk, EU), donaties van fondsen, sponsoring.

Indienen van de aanvraag

De aanvraag kun je indienen als je alle stukken compleet hebt. De reactie neemt gemiddeld acht weken in beslag. De aanvraag kan altijd ingediend worden.

Vragen en uw eigen situatie

Tijdens de workshop is er de gelegenheid voor het stellen van vragen. Deelnemers hebben hier volop gebruik van gemaakt. Vragen die veel aan bod kwamen waren gerelateerd aan de aanvraag, dus hoe doe ik de aanvraag en wat is daarvoor nodig.

Meer info

Wat te doen als je als allochtone zelforganisatie niet in staat bent een volwaardige aanvraag in te dienen? Kijk voor meer informatie op: www.oranjefonds.nl, of maak een afspraak met Freek Mekking.

8. Plenaire terugkoppeling vanuit de workshops

Vanuit de workshop 'Financiële kansen voor vrijwilligersorganisaties'

Zie ook de beschrijving in hfd.7

Zelforganisaties kunnen altijd een beroep doen op subsidie van het Oranje Fonds. Er is wel een aantal voorwaarden verbonden aan het indienen van een subsidieverzoek.

De inhoud van het plan waarvoor geld wordt gevraagd speelt daarbij een belangrijke rol.

De inhoud moet goed zijn. Denk goed na over een project voordat subsidie wordt aangevraagd, aan de hand van de geschetste eisen van het Oranje Fonds. Het is te moeilijk, vraag ondersteuning aan het Oranje Fonds bij de aanvraag. Het gaat vooral om de inhoud, en minder om de procedure. Wees niet te bescheiden en vraag aan wat je denkt nodig te hebben.

Vanuit de Workshop 'Visie op de veranderende samenleving / Samenwerken en netwerkvorming'

In de workshop is gewerkt met het concept Visie kwadrant. Zie hiervoor hfd. 6 en de bijlage.

9. Afsluiting

door de heer Roel de Krijger, programmamanager Palet, adviseurs diversiteit

Is er, zoals de situatie er nu ligt, nog licht aan het eind van de tunnel? We moeten in ieder geval niet teveel blijven hangen in het verleden. We moeten samen verder. De uitkomsten van vandaag laten zien dat, met een positief kritische blik op ons zelf, dit mogelijk is.

Palet heeft voor zichzelf een aantal doelen geformuleerd. Bij de realisatie van die doelen worden zelforganisaties betrokken. Palet ziet zelforganisaties namelijk als een van haar primaire strategische partners.

Volgend jaar zullen we weer met zelforganisaties bijeenkomen. Hopelijk zullen er dan wel meer deelnemers zijn. De input vanuit deze bijeenkomst zullen we in ieder geval meenemen in de visie van Palet.

De heer De Krijger bedankt de aanwezigen hartelijk voor hun komst en deelname en inbreng aan deze bijeenkomst.

Bijlage I: Aangepast programma

- 12.00 uur Ontvangst met koffie/thee en broodjes
- 12.30 uur Welkom door dhr. Headly Binderhagel, voorzitter van Palet
- 13.00 uur Inleiding 'De veranderende rol van migranten
vrijwilligersorganisaties in de samenleving'
van mw. Anja van Heelsum, onderzoeker IMES
(uitgesproken door Jan van den Biggelaar van Palet)
- 13.25 uur Inleiding 'Wat kan de plaats van migrantenorganisaties zijn in de lokale driehoek van
gemeente, algemene instellingen en (andere) vrijwilligersorganisaties?
door dhr. Gijs Bax, gemeente Tilburg
- 13.50 uur Mogelijkheid voor toelichtende vragen
- 14.15 uur *Pauze*
- 14.45 uur Deelname aan een van de twee workshops:
ws 1: Visie op de veranderende samenleving /
 Samenwerken en netwerkvorming
 door mw. Fadma Ikhmech (Palet) en mw. Canan Yenice (Palet)
ws 2: Financiële kansen voor vrijwilligersorganisaties
 door dhr. Freek Mekking (Oranje Fonds)
- 16.10 uur Plenaire terugkoppeling workshops door workshopleiders
- 16.30 uur Afsluiting door dhr. Roel de Krijger, programmamanager van Palet,
tevens dagvoorzitter

*Aansluitend is er gelegenheid na te praten
onder het genot van een hapje en een drankje.*

Bijlage II: Werkwijze 'Visie kwadrant'

Visie op de veranderende rol van zelforganisaties

1. Geef in het kort aan wat u vindt van de veranderende rol van zelforganisaties.		
2. Positieve elementen:		3. Negatieve elementen:
4. Belemmeringen en knelpunten die u tegenkomt:		5. Gewenste rol en behoeften in deze veranderingen:
6. Wat hebt u daarbij nodig? Wat kunt u zelf ondernemen? Waar zijn anderen voor nodig?		
WAT	ZELF	ANDEREN

**Bijlage III: Overzicht aanwezige deelnemers vanuit de
Migranten vrijwilligersorganisaties**

T. Nijssen	Stichting Traverse	Bergen op Zoom
E. Bayrak	Stichting TEKEV	Bergen op Zoom
S. Appalsamy	South African Association	Breda
E. Plotnikova	East-West Support	Breda
D.A. Ahmed	Stichting Somalische Cultuur Nederland	Breda
S. Nartey	Stichting Somalische Cultuur Nederland	Breda
H. Djadoenath	Opo Free	Tilburg
E. Oostwoud-Baidjoe	PSOB	Tilburg
Th. Hiwat	SKS	Tilburg
M. Emers	Stichting Caribische Senioren Tilburg	Tilburg
R.Y. Heptimez	Ikinci Bahar (Tweede Lente)	Tilburg
C. Vlottes-Mohammed		Tilburg
mw. Sarkmaz	Ikinci Bahar	Tilburg
mw. Atici	Ikinci Bahar	Tilburg
P. Xanthopoulos	Griekse Vereniging Tilburg	Tilburg
Karapanagiotis	Griekse Vereniging Tilburg	Tilburg
D. Juliana	Stichting Een Nieuw Begin	Tilburg
J. Goodings	Stichting Een Nieuw Begin	Tilburg
Y. Ijpelaar	St. Nos Orgullo	Waalwijk
N. Pasaribu	Rachmatullaah Islam	Den Bosch
H. Kastelijn	i.s.m. Islamitische Stichting	Best
A. Jap	St. Shakti	Eindhoven
N. Janssen	Fatiha Vrouwengroep	Eindhoven
M. Aslan	Ouderen Vereniging Türk-Odak	Eindhoven
M. Keskin	Ouderen Vereniging Türk-Odak	Eindhoven
T. Yilmaz	Alevitische Culturele Vereniging	Eindhoven
S. Kiliç	Vereniging Etüd	Eindhoven
A. Coskun	Islam & Dialoog	Amsterdam